

Virginia Woolf

MATAR L'ÀNGEL

Traducció i epíleg de Mireia Vidal-Conte

 Angle Editorial

MATAR L'ÀNGEL

EL FAR

38

© 2019 Mireia Vidal-Conte, per la traducció i l'epíleg

© Horstgerlach, per la imatge de portada

© 9 Grup Editorial, per l'edició

Angle Editorial

c. Mallorca, 314, 1r 2a B

08037 Barcelona

T. 93 363 08 23

www.angleeditorial.com

angle@angleeditorial.com

Primera edició: març de 2019

ISBN: 978-84-17214-55-5

DL B 5625-2019

Imprès a Romanyà Valls, SA

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la incorporació a un sistema informàtic, ni la transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Virginia Woolf

MATAR L'ÀNGEL

Traducció i epíleg de
Mireia Vidal-Conte

 Angle Editorial

Taula

9 Nota inicial

MATAR L'ÀNGEL

15 Professions per a dones

29 Dones novel·listes

37 Dues dones

51 Records d'un gremi cooperatiu
de treballadores

81 Homes i dones

89 Pensaments de pau en un atac aeri

99 Matar la casa, per Mireia Vidal-Conte

Nota inicial

En aquest volum el lector trobarà una selecció d'articles del tou d'assajos de Woolf (textos, conferències i altres escrits) que planen al voltant del concepte «matar l'àngel», del qual parla més específicament i principalment en el que obre aquest volum, «Professions de dones», llegit a la National Society for Women's Service el 21 de gener del 1931 i publicat pòstumament a *The Death of the Moth*, el 1942.

Quan esmentava el concepte de «killing the angel in the house», Virginia Woolf es referia al conegut poema «The Angel in the House» de l'escriptor Coventry Patmore (1823-1896), publicat en dues parts el 1854 i el 1862, que feia referència a la història del seu festeig i matrimoni tradicionals i on lloava la figura de la seva dona com a idealització de l'esposa devota i dòcil, imatge que estenia a totes les mares i dones en general, així com també

els models de vida domèstica, virtut i humilitat. Virginia Woolf sent la necessitat de «matar» aquest concepte per poder ser escriptora, i d'aquí la seva lluita interna, expressada en l'article esmentat. La potència de tot el que això representava llavors, i ara, ens fa pensar que aquest recull és adient per al lector del segle XXI.

Hem cregut interessant publicar també altres articles que considerem que d'alguna manera hi estan relacionats, alguns traduïts amb anterioritat al català (que hem cregut imprescindibles per a aquest recull) i altres inèdits en la nostra llengua, com són «Pensaments de pau en un atac aeri», «Records d'un gremi cooperatiu de treballadores» i «Dues dones».

A l'inici de cada article, incloem un petit text introductori per tal que el lector pugui situar-se en el context en què va ser creat, llegit i/o publicat.

Per tal de fer un breu apunt dels altres textos, direm que a «Pensaments de pau en un atac aeri» Woolf ens situa en el context de la Segona Guerra Mundial i parla del paper de les dones en aquesta confrontació i del seu no-paper en la vida política, i també del que els toca fer i assumir als homes, fruit ells també d'una educació determinada.

A «Records d'un gremi cooperatiu de treballadores», la londinenca ens parla de la importància

de les organitzacions de dones treballadores a Anglaterra, els seus inicis, la seva evolució, per quines vides havien passat les seves membres i quines premisses havien d'haver superat (o quedaven per superar) perquè arribessin a ser considerades treballadores en igualtat de condicions que els seus col·legues mascles. També explica què es trobava una dona treballadora quan arribava a casa seva i què s'hi trobava un home, quines infanteses havien tingut uns i altres...

A l'article «Dues dones», Virginia Woolf enfronta dos perfils de dona: per una banda el de la dona de classe social treballadora, lluitadora pels seus drets i ara en diríem apoderada de la seva missió i lloc vital, i per l'altra el de la dona de classe mitjana que ha optat per un altre tipus de vida, més lligat a la passivitat i a l'acceptació de les funcions i els rols més relacionats amb el poema de Patmore.

A «Homes i dones» trobem un dels comentaris més aguts de la creadora d'*Orlando*, sobre la creació i arrelament en l'imaginari col·lectiu d'alguns dels personatges literaris i estereotips femenins de la història de la literatura, creats, és clar, per senyors. I rebla el clau preguntant fins on ha d'evolucionar la dona si no hi ha una evolució paral·lela, també, d'ells.

Finalment, a «Dones novel·listes» Woolf comenta la crítica feta per un home a una novel·la escrita per una dona: des de quins paràmetres està feta, a partir de quina posició i, ja posada, comenta en quin moment de la història van escriure grans artistes com Austen, Brontë o Elliot, i què volia dir i què significava en el seu context social el fet d'escriure, amb quins paranys es van trobar, com va ser rebuda la seva obra, per què i com van abordar aquesta comesa... En aquest article, per cert, hi apareix una de les frases clau del present recull:

Però oblidar-se del seu sexe quan escrivien, com del color dels seus ulls, va ser una de les seves qualitats visibles i una prova en ella mateixa que escrivien cridades per un instint profund i imperiós. Les dones que volien ser tractades com a homes, quan escrivien, eren moltes: i si han estat substituïdes per dones que volen ser tractades com a dones, el canvi no millora gran cosa, perquè posar èmfasi conscientment, per orgull o per vergonya, en el sexe d'un escriptor no només és irritant, sinó que també és superflu.

MATAR L'ÀNGEL

Professions per a dones

Virginia Woolf va llegir aquest text a la National Society for Women's Service, l'11 de gener del 1931; va ser publicat pòstumament a *La mort de l'arna*, el 1942.

Quan la vostra secretària em va convidar a venir aquí, em va dir que la vostra Societat es dedica a donar feina a les dones i em va suggerir que us podria explicar alguna cosa sobre la meva experiència professional. És cert, soc una dona; és cert, tinc feina; però quina és la meva experiència professional? És difícil de dir. La meva professió és la literatura, i en aquesta professió hi ha més poques experiències per a les dones que en cap altra, llevat de la teatral; poques, vull dir, que siguin pròpiament de dones. Perquè el camí el van obrir fa anys —Fanny Burney, Aphra Ben, Harriet Martineau, Jane Austen, George Eliot— moltes dones famoses i moltes d'altres desconegudes i oblidades, que han existit abans que jo, fent el camí més planer i guiant-me les passes. Per això quan vaig començar a escriure hi havia molt pocs obstacles materials en la meva ruta. Escriure era una ocupació reputada i inofen-

siva. La pau familiar no es va trencar per la remor d'una ploma. No es va demanar res a l'economia familiar. Per deu xílings i sis penics es pot comprar prou paper per escriure totes les obres de Shakespeare, si un s'encaparra en aquesta comesa. Un escriptor no necessita pianos ni models, París, Viena ni Berlín, amos ni amants. L'escàs valor del paper d'escriure és, per descomptat, la raó per la qual les dones han tingut èxit com a escriptores abans que en altres professions.

Però tornem a la meva història: és ben senzilla. Només caldrà que us imagineu una noia en un dormitori amb una ploma a la mà. Només havia de moure aquella ploma d'esquerra a dreta, de les deu a la una. Llavors li va passar pel cap fer allò tan simple i, al cap i a la fi, força barat: va ficar unes quantes pàgines dins un sobre, hi va enganxar un segell d'un penic al racó, i el va llençar a la bústia vermella de la cantonada. Així va ser que em vaig convertir en periodista, i el meu esforç va ser compensat el primer dia del mes següent —un dia gloriós per a mi— amb una carta d'un editor que contenia un xec d'una lliura, deu xílings i sis penics. Però, per mostrar-vos que poc mereixo rebre el nom de dona professional, que poc conec les dificultats i lluites d'aquestes vides, he d'admetre

que, en comptes de dedicar aquesta suma a pa i mantega, al lloguer, sabates, mitges o a les factures del carnisser, vaig anar a comprar-me un gat: un preciós gat persa que aviat em va provocar agres discussions amb el veïnat.

Què pot ser més còmode que escriure articles i comprar gats perses amb els beneficis? Però espereu un moment. Els articles han de ser sobre alguna cosa. El meu, crec recordar, era sobre una novel·la d'un home famós. I, mentre escrivia aquell text, vaig descobrir que si em disposava a escriure ressenyes sobre llibres necessitaria barallar-me amb un cert fantasma. I el fantasma era una dona, i quan la vaig conèixer millor la vaig batejar com l'heroïna d'un poema famós: «L'Àngel de la Casa».¹ Ella era qui acostumava a interposar-se entre el paper i jo quan estava escrivint ressenyes. Ella era qui em molestava, qui em feia perdre el temps i em turmentava tant que al final la vaig matar. Vosaltres, que proveniu d'una generació més jove i feliç, no en deveu haver sentit a parlar, ni deveu saber

1. Es tracta d'un vers de Coventry Patmore (1823-1896) que celebra l'amor matrimonial, alhora que idealitza les dones en el seu rol domèstic. Una frase de la versió més llarga del text es refereix a «la dona com els homes desitjarien que fossin les dones».

què vull dir amb l'Àngel de la Casa. Us la descriuré tan breument com pugui. Era intensament comprensiva. Immensament encantadora. No era gens egoista. Excel·lia en les difícils arts de la vida familiar. Se sacrificava diàriament. Si hi havia pollastre, n'agafava la cuixa; si hi havia un corrent d'aire, s'hi asseia al mig; en resum: estava constituïda de tal manera que mai tenia un pensament o un desig per a ella, sinó que sempre preferia comprendre les ments i els desitjos dels altres. Per sobre de tot —no cal dir-ho— era pura. Se suposava que la puresa era la seva bellesa principal, i els seus rubors, la seva gràcia més gran. En aquells dies —els darrers de la reina Victòria—, cada casa tenia el seu Àngel. I quan escrivia me la vaig trobar, tot d'una, amb les primeres paraules. L'ombra de les seves ales cobria la pàgina; sentia el murmuri de les faldilles a l'habitació. De sobte, és a dir, quan vaig agafar la ploma per ressenyar aquella novel·la de l'home famós, es va esmunyir darrere meu i va murmurar: «Estimada, ets una dona jove. Estàs escrivint sobre un llibre que ha escrit un home. Sigues comprensiva; sigues tendra; afalaga; enganya; fes servir totes les arts i argúcies del nostre sexe. Mai deixis que ningú cregui que penses per tu mateixa. Sobretot, sigues pura.» I feia com si em guiés la ploma. I ara us

contaré el fet del qual em sento orgullosa, tot i que en realitat el dec a alguns ancestres admirables, que em van deixar certa suma de diners —cinc-centes lliures anuals, diguem?—, per la qual cosa no em calia dependre només de l'encant, per viure. Em vaig girar i la vaig agafar pel coll. Vaig fer el que vaig poder per matar-la. La meva excusa, si m'han de portar davant dels tribunals de justícia, seria que vaig actuar en legítima defensa. Si no l'hagués matat, m'hauria matat ella. Hauria extirpat el cor dels meus escrits. Perquè, com vaig constatar tan bon punt vaig posar la ploma sobre paper, no pots fer un text sobre una novel·la sense pensar en tu mateix, sense expressar el que penses que és la veritat sobre les relacions humanes, la moral, el sexe. I totes aquestes qüestions, d'acord amb l'Àngel de la Casa, les dones no les poden tractar lliurement i de manera oberta; han de ser encantadores, conciliadores, han de —per dir-ho sense embuts— contar mentides si volen tenir èxit. Així, quan sentia l'ombra de la seva ala o la brillantor del seu halo sobre la pàgina, agafava el tinter i l'hi llançava. Va triar a morir. La seva naturalesa fictícia la va ajudar. És més difícil matar un fantasma que una realitat. Sempre treia el cap quan ja pensava que l'havia eliminat. Tot i que al final m'afalagava haver-la matat,

la lluita va ser dura; em va ocupar molt temps que millor hauria pogut dedicar a aprendre gramàtica grega, o a voltar pel món a la recerca d'aventures. Però va ser una experiència real; una experiència per la qual havíem de passar totes les escriptores dones, en aquell moment. Matar l'Àngel de la Casa era part de la feina d'una escriptora.

Però continuaré amb la meva història. L'Àngel era mort; què quedava? Podeu dir que quedava un objecte simple i comú: una dona jove en un dormitori amb un tinter. En altres paraules, ara que s'havia tret de sobre la falsedat, aquella dona jove només havia de ser ella mateixa. Ah, però què és «ella mateixa»? Vull dir, què és una dona? Us ho ben asseguro: no ho sé. I no crec que vosaltres ho sapigüeu. I no crec que ningú ho pugui saber fins que s'hagi expressat en totes les arts i professions a l'abast de l'ésser humà. Aquesta, realment, és una de les raons per les quals he vingut aquí: el respecte cap a vosaltres, que esteu en procés de mostrar-nos, amb els vostres experiments, què és una dona; que esteu en procés de donar-nos, gràcies als vostres èxits i fracassos, aquest bocí d'informació tan i tan important.

Però, per continuar la història de les meves experiències professionals: vaig guanyar una lliura,